

УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ
ФАКУЛТЕТ БЕЗБЕДНОСТИ

Примена полицијских овлашћења у
Републици Србији
ДИПЛОМСКИ РАД

МЕНТОР:

др Зоран Драгишић
редовни професор

КАНДИДАТ:

Маја Скорић

Београд, 2020. године

Садржај

1. Увод.....	1
2. Појам полиције.....	2
3. Појам полицијских послова	5
4. Полицијска овлашћења	7
4.1. Услови и начини примене појединих полицијских овлашћења	9
5. Употреба средстава принуде	14
5.1. Физичка снага.....	16
5.2. Службена палица	17
5.3. Средства за везивање.....	18
5.4. Ватрено оружје.....	19
6. Прекорачење и злоупотреба полицијских овлашћења.....	21
6.1. Насилничко понашање полицијских службеника	23
6.2. Коруптивно понашање полицијских службеника	27
7. Контрола рада полиције	29
8. Закључак	30
9. Литература	31

1. Увод

Полиција је веома важан извршни део система безбедности, чији је главни задатак да штити унутрашњу безбедност наше земље. Макс Вебер је препознао да је за овај орган власти нужна бирократска организација, због изражене потребе за високим нивоом ефикасности.¹

Да би полиција могла да остварује своју примарну улогу и штити унутрашњу безбедност, полицијски службеници имају одређена полицијска овлашћења која могу да примене уколико се испуне законски услови. У савремено доба, када се све већа пажња посвећује развоју људских права и демократским вредностима државе, веома је важно да полиција суздржано и сразмерно примењује овлашћења. Под великим притиском медија који траже грешку, примена ових овлашћења понекад није нимало једноставна.

У јавности, све се више расправља о полицијској бруталности која се јавља када полицијски службеник прекорачи овлашћења и употреби силу већег интензитета од оне која је потребна за успешно извршење задатка.²

Када дође до злоупотребе овлашћења, грађани губе поверење у рад полиције. Као резултат тога последњих година појављује се модел рада "Полиција у локалној заједници", како би помирио полицију и грађане. Циљ овог модела је да се грађани укључе у рад полиције, тиме што ће давати предлоге за побољшање рада полиције. Један од главних принципа доктрине овог концепта је извршавање послова и задатака уз сагласност, без присиле.³

Као део наведеног модела, потребно је ширење свести о потреби за познавањем Закона о полицији и Правилника о полицијским овлашћењима, не само од стране полиције, чија је обавеза да ове прописе познаје, него и од стране грађана како би могли да препознају када је стварно дошло до угрожавања њихових законских права и како би могли да утичу на побољшање рада полиције.

¹ Драгишић, З., Радивојевић, К. (2014). *Безбедносни менаџмент*. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности, стр. 36.

² Кесић, З. (2018). *Полицијска бруталност и тортура*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија – Журнал за криминалистику и право, стр. 38.

³ Симић, Б., Никач, Ж. (2010). *Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета*. Београд: НБП: Наука–безбедност–полиција, Вол. 14, бр. 3, 2010, стр. 127

2. Појам полиције

Као основни облик друштвене контроле, полиција је старија и од саме државе. Њене корене можемо пронаћи и пре настанка савремене државе. Познато је да су друштва одувек имала некакву форму интеграције и начине кажњавања, попут крвне освете. У историјском развоју немогуће је пронаћи неку заједницу која је егзистирала у дужем временском периоду без потребе за неком формом полицијског деловања.⁴

Негде око 3500. пре.н.е., древни Египћани су познавали полицијску функцију и организацију, што се види из њихових древних записа. Након Египта, Античка Грчка је дала допринос развоју полиције тиме што је полицијска функција била обједињена са судском. Термин „полиција“ потиче од грчке речи „полис“ и означава град – државу хеленског света.⁵

Први владар Атине Присистраус, имао је потребу за неким заштитним механизмом те је основао групу телохранитеља који су имали улогу полицијских снага. Због недовољне организације и одсуства званичних полицијских снага, дошло је до пропасти полиса због анархије. У Старом Риму, Октавијан Август, био је први који је успоставио полицијске снаге, формиране као прекоморске страже, чији је основни задатак био да штите од атентатора и да у Риму успоставе и одржавају потребан ниво безбедности. Доминација војске, Римске легије, условила је да Преторијанска гарда буде инкорпорирана у Римску легију и тиме је гашењем ових полицијских снага започела обнова свих облика насиља и угрожавање самог поретка што је довело до пада Римског царства. Стапањем гарде у легију, полицијски и војни послови су врло дуго били спојени у истим организацијама.⁶

Велика повеља о слободама из 1215. године, представљала је основу каснијем развоју слобода и права грађана. Уведене су три новине: раздвајање воље краља од правних норми, инсистирање на супрематији права и истицање сагласности поданика. Инсистирање на правној супрематији, допринело је стварању оквира за заштиту

⁴ Маслеша, Р. (2008). *Полиција и друштво*. Приштина: Универзитет у Приштини – Факултет криминалистичких наука, стр. 3

⁵ Драгишић, З., (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности, стр. 197.

⁶ Маслеша, Р. (2008). *Ibid.* стр. 7-9.

одређених слобода човека, тиме што је у члану 39 прописано да ниједан човек неће бити затворен у тамници, ни лишен поседа, изгнан или на било који други начин оштећен осим по правно заснованој пресуди.⁷

Четири века касније, Петицијом о правима, уведена су нова ограничења власти краљева у корист Парламента. Позивајући се на Велику повељу, петиција је допринела забрани кажњавања без законских основа или лишавања права човека без основа. Значајну прекретницу у заштити права човека од политичке самовоље и полиције представља Habeas Corpus act, донет 1679. године. Захваљујући наведеном акту, органи извршне власти били су дужни да приликом лишавања слободе лица обавезно покажу налог о хапшењу.⁸

Настанком и развојем суверених држава, јавља се проблематика у области организације државног апарата. Поделом државних органа, дошло је до потребе за легитимним делом извршне власти који ће моћи да примењује физичку силу, ради осигурања мира и безбедности правног поретка. У то време дошло је до истицања грађанских права, прокламованих у Декларацији права човека и грађанина и Америчкој декларацији о независности. Појавом државне управе, полиција је, у почетку, обухватала послове целокупне државне управе, искључујући послове војске и суда.

Развоју полиције, какву је данас познајемо, допринело је стварање нових органа државне управе у 19. веку, јер се од тада термин "полиција" не користи само за означавање комплетне државне управе, већ за њену функцију која се састоји у отклањању унутрашњих опасности.⁹

Свака наука, па тако и наука о полицији, настоји да што прецизније дефинише предмет њеног изучавања. Бројни су покушаји у дефинисању појма "полиција", због сложености и постојања различитих организационих модела полиције у појединим земљама. Прву модерну дефиницију, део је енглески аутор Мауби, по којем је полиција део друштвене организације који се брине о одржавању поретка и превенције и откривања повреда тог поретка.¹⁰

У Закону о полицији у члану 3, наводи се да „полиција представља организован начин обављања законом уређених послова, коју чине полицијски службеници који, у

⁷ Маслеша, Р., (2008). *Ibid.* стр.18.-20.

⁸ *Ibidem*

⁹ Драгишић, З., (2011). *Ibid.* стр. 198.

¹⁰ Mawby, R.I., (1990). *Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective*. London: Unwin Hyman, стр. 2.

обављању полицијских и других унутрашњих послова, штите и унапређују безбедност грађана и имовине, поштујући Уставом зајамчена људска и мањинска права и слободе и друге заштићене вредности у демократском друштву уз могућност употребе средстава принуде у складу са Уставом и законом”.¹¹

У савременим демократијама, полиција има строго извршну улогу, она је извршилац правних норми, с тим што је у свом раду везана правним нормама и подвргнута контроли. Данас је функционисање полиције стриктно везано за јавни поредак и његово одржавање које обухвата превенцију и репресију као и стварање услова за стабилизацију и одржавање јавног поретка.¹²

¹¹ Закон о полицији, Службени гласник РС – 6/2016, чл. 3.

¹² Милосављевић, Б. (1997). *Наука о полицији*. Београд: Полицијска академија, стр.57..

3.Појам полицијских послова

Полицијски послови представљају део унутрашњих послова које обавља полиција, примењујући полицијска овлашћења, како би остварила безбедносну заштиту живота, права и слобода грађана, имовину, и пружила подршку владавини права.¹³

Док су послови Министарства унутрашњих послова истакнути у Закону о министарствима, полицијски послови су набројани у Закону о полицији. Према овом закону у члану 30, полицијски послови обухватају послове превенције криминала и унапређења безбедности у заједници; откривање и расветљавање кривичних дела, обезбеђивање доказа, њихова анализа, криминалистичко форензичко вештачење употребом савремених форензичких метода и евиденција и откривање имовине проистекле из кривичног дела; откривање и расветљавање прекршаја и привредних преступа; откривање и хапшење учинилаца кривичних дела, прекршаја и других лица за којима се трага и привођење надлежним органима; одржавање јавног реда и мира, спречавање насиља на спортским приредбама, пружање помоћи у извршењима у складу са законом; регулисање, контрола, пружање помоћи и надзор у саобраћају на путевима и други послови из прописа о безбедности саобраћаја; обезбеђење одређених јавних скупова, личности, објеката и простора; безбедносна заштита одређених личности и објеката; контрола државне границе, послови у вези са кретањем и боравком странаца, послови азила, прекограничног криминала, ирегуларних миграције и реадмисије; извршавање послова утврђених прописима о оружју, приватном обезбеђењу и детективској делатности; безбедносна заштита Министарства; извршавање других полицијских послова и задатака утврђених законом и подзаконским актом Министарства донетим на основу овлашћења из закона.¹⁴

Приликом обављања наведених послова полицијски службеници примењују и овлашћења, мере и радње, прописане у Закону о кривичном поступку, Закону о прекршајима и другим законима.

Циљ обављања полицијских послова је да се свакоме обезбеди једнака заштита безбедности, права и слобода, примењујући закон и начело владавине права. Полицијски

¹³ Преузето 26.септембра 2020., са <http://www.mup.gov.rs/>

¹⁴ Закон о полицији, Службени гласник РС бр. 87/18, чл.30.

службеници приликом обављања полицијских послова морају исте да обављају према начелима професионализма, деполитизације, сарадње, економичности и ефикасности, законитости у раду и сразмерности у примени полицијских овлашћења, као и према другим начелима којима је уређено деловање органа државне управе, деловање државних службеника и поступање у управним стварима. Приликом обављања полицијских послова важно је примењивати само мере и средства принуде која су утврђена законом и којима се резултат постиже без или са што мање штетних последица по лице према коме се мере предузимају.¹⁵

¹⁵ *Закон о полицији*, Службени гласник РС бр. 87/18, чл.32.

4. Полицијска овлашћења

У обављању полицијских послова полицијски службеници у статусу овлашћених службених лица примењују полицијска овлашћења утврђена у Закону о полицији, а детаљније обрађена у Правилнику о полицијским овлашћењима. Према Закону о полицији, полицијска овлашћења су:

- 1) упозорење и наређење;
- 2) провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета;
- 3) позивање;
- 4) довођење;
- 5) задржавање лица и привремено ограничење слободе кретања;
- 6) прикупљање обавештења;
- 7) привремено одузимање предмета;
- 8) преглед простора, објеката, документације и контрадиверзиони преглед;
- 9) заустављање и прегледање лица, предмета и саобраћајних средстава;
- 10) обезбеђење и преглед места догађаја;
- 11) употреба туђег саобраћајног средства и средства везе;
- 12) утврђивање присуства алкохола и/или психоактивних супстанци;
- 13) вршење безбедносних провера;
- 14) пријем нађених ствари;
- 15) употреба средстава принуде;
- 16) друга овлашћења предвиђена законом.¹⁶

Пре примене полицијских овлашћења, полицијски службеник ће у сваком конкретном случају проценити да ли полицијско овлашћење може да примени на безбедан начин, односно без угрожавања своје и безбедности других лица. Ако полицијски службеник процени да полицијско овлашћење не може да примени на безбедан начин, о томе ће одмах обавестити дежурну службу и тражити потребну

¹⁶ Закон о полицији, Службени гласник РС бр. 87/18, чл.64.

помоћ ради извршења службеног задатка. О примењеном полицијском овлашћењу полицијски службеник је дужан да напише Извештај о примењеном полицијском овлашћењу. Према лицу које ужива дипломатско конзуларни имунитет полицијски службеник може да примени полицијска овлашћења неопходна за проверу или утврђивање тог статуса. Ако се у току примене полицијских овлашћења лице позове на имунитет, полицијски службеник ће у циљу потврђивања те чињенице, од лица одмах затражити на увид јавну исправу којом се доказује имунитет, и у што краћем временском року узети основне податке о лицу, о броју и року важења исправе, као и називу органа који је издао исправу.¹⁷ Полицијска овлашћења према малолетном лицу примењују сви полицијски службеници, осим прикупљања обавештења у својству грађанина и саслушања малолетника у својству осумљиченог, која примењује полицајац за малолетнике.¹⁸ Овлашћења утврђена у Закону о полицији, полицијски службеници примењују и према војним лицима и припадницима Безбедносно-информативне агенције, ако посебним прописом није другачије одређено и о свему се обавештава одмах војна полиција односно директор Безбедносно-информативне агенције. Примењујући полицијска овлашћења, полицијски службеници морају се придржавати принципа сразмерности које је детаљно описано у члану 68 Закона о полицији где се наводи да примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима. Такође је важно да примена полицијског овлашћења не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено. Између више полицијских овлашћења примениће се оно којим се задатак може извршити са најмање штетних последица и за најкраће време.

¹⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС бр 41/19, чл. 3-5.

¹⁸ Правилник о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима, Службени гласник РС бр. 82 од 27. новембра 2019. године, чл. 4.

4.1. Услови и начини примене појединих полицијских овлашћења

Упозорење и наређење

Упозорења и наређења се могу издавати усмено, писано, помоћу техничких средстава за појачавање звука, писаним наређењима на одговарајућем дисплеју, светлосним или звучним сигнаlima, руком или положајем тела полицијског службеника, када је такав начин прописан законом или прописом донетим на основу закона. Упозорења и наређења морају бити јасна и изражена недвосмислено.¹⁹

У члану 72 Закона о полицији су наведени услови за примену полицијског овлашћења упозорење и према томе полицијски службеник ће упозорити лице ако својим понашањем, деловањем или пропуштањем радње доводи у опасност своју безбедност или безбедност неког другог лице или безбедност имовине, уколико лице нарушава јавни ред или угрожава безбедност саобраћаја на путевима или када се основано очекује да би то лице могло да учини или да изазове друго лице да учини кривично дело или прекршај.²⁰

У Закону о полицији, у члану 73 набројани су услови за употребу полицијског овлашћења наређење. Наређења се примењују ради отклањања опасности за живот и личну безбедност људи, ради отклањања опасности за имовину, ради спречавања извршавања кривичних дела и прекршаја, хватања њихових учинилаца и проналажења и обезбеђења трагова тих дела који могу послужити као доказ, ради одржавања јавног реда или успостављања нарушеног јавног реда, ради одржавања безбедности саобраћаја на путевима, ради запречавања приступа или задржавања на простору или објекту где није дозвољено, да би се спречиле или отклониле последице у случају опште опасности проузроковане елементарним непогодама, епидемијама или других облика угрожавања опште безбедности и ради спречавања угрожавања безбедности људи и имовине у другим случајевима утврђеним законом.²¹

¹⁹ Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС БР. 41/19, чл.6.

²⁰ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.72.

²¹ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.73.

Провера и утврђивање идентитета лица и идентификација предмета

Полицијски службеник врши проверу идентитета лица увидом у личну карту, возачку дозволу, путну или другу јавну исправу са фотографијом, издату од стране надлежног органа или читавањем електронских докумената за то намењеним техничким средствима.

Утврђивање идентитета лица врши се методама и средствима криминалистичке тактике и форензике, применом медицинских и других одговарајућих вештачења и то: провером података о статусу лица увидом у јавне исправе, матичне књиге рођених, венчаних и умрлих и у друге службене евиденције; узимањем отисака папиларних линија и упоређивањем са постојећим отисцима; фотографисањем и упоређивањем фотографије са ранијим фотографијама; изјавом лица која могу извршити препознавање непосредно или показивањем фотографија или видео снимка лица, одеће, обуће и других предмета који могу послужити за утврђивање идентитета; помоћу личног описа; помоћу ДНК анализе; објављивањем фотографије, фоторобота, цртежа, снимка, или описа лица путем средстава јавног информисања; другим расположивим методима као што су графолошко вештачење, анализа гласа, зубна формула и друге.

Идентификација предмета представља утврђивање обележја и својства предмета по којима се тај предмет разликује од других истоврсних предмета.²²

Довођење

Полицијски службеник може довести лице на основу писане наредбе надлежног правосудног органа, односно налога по закључку о привођењу у управном поступку-налогу. У случају да полицијски службеник нема налог, он може довести лице ако се испуне одређени услови, а то су: да је потребно утврдити идентитет особе која се доводи, да се за тим лицем трага, да треба лице задржати у складу са законом, ако се лице није одазвало позиву а било је унапред упозорено да ће бити доведено, ако је лице затечено у извршењу кривичног дела за које се гони по службеној дужности а ради саслушања

²² Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС бр.41/19, чл. 7-13.

у својству осумљиченог према Законику о кривичном поступку и ако је другим законом прописано довођење. Одредбе о довођењу неће се применити према лицу чије је кретање знатно отежано због болести, изнемоглости или трудноће, као ни према лицу за које се претпоставља да би му се довођењем битно погоршало здравље.²³

Лице које се доводи има одређена права, а то су: да буде обавештено о разлозима довођења; да буде поучено да није дужно ништа да изјави, а да све што изјави може бити у законом прописаном поступку употребљено против њега као доказ; да има право на браниоца; да се о времену и месту довођења обавести лице по његовом избору, дипломатско конзуларни представник државе чији је држављанин или представник одговарајуће међународне организације ако је лице избеглица или без држављанства; да се без одлагања о довођењу обавести лице или орган старатељства ако је потребно обезбедити заштиту или старање о детету или другим лицима о којима се стара лице које се доводи; да га прегледа лекар; да покрене поступак пред надлежним полицијским или правосудним органима ради испитивања законитости довођења или надокнаде штете.²⁴

Задржавање

Лице које се задржава има сва иста права као и лице које се доводи, а поред тога има право и на: обавештење да ће се бранилац одредити по службеној дужности ако га само не изабере, када је то законом обавезно; на исхрану и осмочасовни одмор и да неометано контактира са дипломатско конзуларним представником своје државе, односно представником одговарајуће међународне организације ако је у питању странац.

Задржавање се одређује решењем о задржавању. Лице коме је одређено задржавање може се задржавати у службеним просторијама Министарства које су намењене за задржавање лица, као и у одговарајућим за то намењеним просторијама правосудних органа Републике Србије. Полицијски службеник који је задужен да врши задржавање лице, пре смештаја у просторију за задржавање: уручује лицу које се задржава решење о задржавању; врши преглед лица и привремено одузима предмете који су погодни за повређивање, напад, самоповређивање или бекство лица, а по потреби и друге предмете; када је то потребно и када су се стекли услови прописани законом, врши претресање

²³ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.82-84.

²⁴ Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС бр.41/19, чл. 19.

лица; визуелним прегледом утврђује постојање видљивих повреда и евентуалних оштећења одеће и обуће лица; обавља разговор са лицем и пита да ли лице има болове или друге здравствене проблеме, да ли прима медицинску терапију и да ли има потребу за одређеном врстим лекова или медицинске помоћи: када лице има видљивих повреда или других здравствених проблема, обавезно организује пружање лекарске помоћи и уручује обавештење о његовим правима.²⁵

Просторије за задржавање морају бити простране да:

-уколико се у њима задржава једно лице, оне морају имати најмање 7 метара квадратних простора са санитарним простором

-уколико се у њима задржава више лица, свако задржано лице мора имати најмање 4 метара квадратних простора.²⁶

Обезбеђење и преглед места догађаја

Под местом догађаја, подразумева се место где је извршилац кривичног дела, прекршаја, или другог догађаја предузео радњу или је био дужан да је предузме, место где је наступила последица, као и свако друго место где је могуће пронаћи трагове и предмете. Полицијски службеник на месту догађаја до доласка органа поступка надлежног за вршење увиђаја или реконструкције догађаја предузима мере и радње у циљу: пружања помоћи оштећеном; заштите од уништења трагова и предмета који могу послужити као доказ; проналажење и откривање учиниоца; прикупљања обавештења у вези са кривичним делом, прекршајем или догађајем, задржавања лица за која процени да могу пружити обавештења важна за разјашњавање догађаја или предузимање спасилачких активности; забране снимања места догађаја ради заштите жртве кривичног дела, оштећеног због прекршаја или другог догађаја и заштите интереса поступка.²⁷

Полицијски службеник ће о околностима које је уочио приликом доласка на место догађаја извести непосредно надређеног полицијског службеника, а по доласку на место догађаја о наведеном ће упознати и орган поступка надлежан за вршење увиђаја или реконструкцију догађаја. По налогу органа поступка који је надлежан за вршење

²⁵ Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС бр.41/19, чл.29-33.

²⁶ Правилник о условима које треба да испуне просторије за задржавање лица, Службени гласник РС бр.34, од 4.маја 2018., чл.2.

²⁷ Правилник о полицијским овлашћењима, Службени гласник РС бр.41/19, чл. 60.

увиђаја, а на захтев форензичара, полицијски службеник је дужан да обезбеди место догађаја до окончања увиђаја²⁸. Након што се заврши увиђај полицијски службеник подноси писани извештај који доставља органу поступка који је надлежан за вршење увиђаја.

Под увиђајем се у најкраћем смислу подразумева криминалистичко-тактичка и форензичка доказна радња чији је циљ истраживање, откривање и испитивање доказа о постојању кривичног дела, прекршаја или другог догађаја; околности које су важне за квалификацију догађаја а под тим се мисли на место, време, начин и средство извршења; доказа који су потребни за проналажење извршиоца и доказа о идентитету жртве; података који ће указати на постојање и висине штете и друга важна питања која су од значаја за вођење поступка.

²⁸ *Ibidem*

5. Употреба средстава принуде

У Закону о полицији у члану 105, набројана су средства принуде која полицијски службеник може да употреби уколико се испуне законски услови. Важно је напоменути да ће се средство принуде употребити само ако се на други начин не може извршити задатак и то суздржано и сразмерно опасности која прети законом заштићеном добру и вредности, односно тежини дела која се спречава или сузбија. Приликом избора више средстава принуде, полицијски службеник мора да употреби најблаже средство принуде којим се може постићи законити циљ, сразмерно разлогу употребе. Приликом употребе средстава принуде важно је да полицијски службеник не угрози остале грађане. Дужност полицијског службеника је да упозори лице пре него што употреби средство принуде, ако је то у датој ситуацији могуће и неће довести у питање извршење службене радње.

Средства принуде су набројана по хијерархији од најблажег ка средствима принуде за које је најтеже донети одлуку о употреби. То су:

- 1) физичка снага
- 2) распршивач са надражујућим средством
- 3) електромагнетна средства
- 4) службена палица
- 5) средства за везивање
- 6) специјална возила
- 7) службени пси
- 8) службени коњи
- 9) средства за запречавање
- 10) уређаји за избацивање млазева воде
- 11) хемијска средства
- 12) посебне врсте оружја и средстава
- 13) ватрено оружје.²⁹

²⁹ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.105.

У случајевима када се средства принуде морају употребити према групи лица, пре употребе полицијски службеник је дужан да изда наређење групи лица да се разиђе. Ако се група не разиђе тек тада ће се применити средства принуде и то не сва претходно набројана. Четири средства принуде забрањено је употребити према групи, а то су : средства за везивање, средства за запречавање, посебне врсте оружја и средстава и ватрено оружје.

Што се тиче ограничења која се тичу употребе средстава принуде, иста се не смеју применити према лицима млађим од 14 година, очигледно болесним и изнемоглим лицима, тешким инвалидима и трудницама чија је трудноћа видљива или која ставе до знања да су трудне, осим ако неко од ових лица ватреним оружјем, имитацијом ватреног оружја, опасним оруђем или неким другим опасним предметом угрожава живот лица.

У сваком појединачном случају, након што употреби средство принуде, полицијски службеник је дужан да одмах обавести непосредног старешину и да састави Извештај о употреби средстава принуде, што пре је могуће, а најкасније у року од 24 часа. У пракси се овај извештај доставља најчешће исти дан, до краја смене полицијског службеника.

Наведени извештај мора да садржи податке о средству принуде, против кога је употребљено, законски основ и друге чињенице које могу бити од значаја за оцену о оправданости и правилности употребе средстава принуде, коју доноси старешина који је овлашћен за то од стране министра унутрашњих послова.

5.1. Физичка снага

Употреба физичке снаге као најблажег средства принуде, једна је од могућности постизања законитог циља. „Употреба силе је неопходан и неизбежан део дужности припадника полиције.“³⁰

Као што је и у Закону о полицији наглашено, полицијски службеници приликом употребе физичке снаге или било ког другог средства принуде, дужни су да чувају људске животе, проузрокују што мање повреда и материјалне штете, као и да осигурају да се повређеном лицу пружи помоћ што пре и да се о томе обавесте његови најближи.

Употребом физичке снаге, према Закону о полицији, сматра се употреба различитих захвата борилачких вештина или њима сличних поступака на телу другог лица, којима је циљ одбијање напада или савлађивање активног или пасивног отпора лица уз наношење што мање штетних последица. Предвиђено је да примена полицијског овлашћења мора бити сразмерна потреби због које се предузима и да не сме изазвати веће штетне последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено. Сагласно принципу сразмерности, при употреби физичке снаге полицијски службеник примениће захват или други блажи поступак на телу другог лица ако оцени да тако може да одбије напад или савлада отпор лица, а ако то не оцени могућим примениће ударац, бацање или другу вештину одбране или напада применом које би могла да постоји већа могућност наношења телесних повреда по лице над којим се примењује.³¹

Физичка снага ће се поред одбијања напада, употребити и у случајевима пружања отпора лица, који може да буде активан или пасиван. Пасиван отпор подразумева нечињење, односно оглушивање или заузимање клечећег, седећег, лежећег или сличног положаја док активан отпор подразумева чињење, односно заклањање, држање за лице или предмет, отимањем или стављањем у изглед да ће се лице напасти.

³⁰ Ђ. Амановић, *Теоријски основ употребе силе и ватреног оружја*, Безбедност, Министарство унутрашњих послова, Београд, 2003, бр. 3, стр. 8.

³¹ *Закон о полицији*, Службени гласник РС 87/18, чл.110.

5.2. Службена палица

Средство принуде од којег могу настати много веће последице по тело, у најтежим случајевима такве повреде које су опасне по живот лица према коме се примењује, јесте службена палица. Из ових разлога, у пракси, најчешће се избегава употреба овог средства принуде што показују и статистички подаци који се воде о примени полицијских овлашћења.

Службена палица се не употребљава само ради задавања удараца лицу, већ и за блокове и потискивање. „У зависности од тога који део тела штите, блокови се даље деле на високе, средње и ниске, а у зависности од места ка коме се усмеравају, ударци се деле на усмерене у надлактицу, натколеницу и потколеницу, као и на ударце од себе усмерене у надлактицу и натколеницу.“³²

Најчешћа употреба службене палице је ради одбијања напада од себе или другог лица и савлађивања отпора лица, ако је физичка снага била неуспешна или није била довољна да би се испунио законити циљ.

У члану 113 Закона о полицији наведена су ограничења употребе средства принуде-службена палица. Према томе, ударци службеном палицом не смеју се задавати у пределу главе, врата, кичменог стуба, грудног коша, трбушног зида, зглобова, гениталија, осим ако су такви ударци неопходни ради заштите живота и тела, било полицијског службеника или неког другог лица.

У случају да лице према коме треба употребити полицијско овлашћење употреба средстава принуде, покаже пасиван отпор, по правилу, употреба службене палице ће се избегавати осим ако се ни на један други начин не може испунити законити циљ.³³

³² М. Благојевић, М. Допсај, Г. Вучковић, *Специјално физичко образовање I*, Полицијска академија, Београд, 2006, стр. 138.

³³ *Закон о полицији*, Службени гласник РС 87/18, чл. 113.

5.3. Средства за везивање

Када се испуне услови за употребу средстава за везивање полицијски службеник ће у свакој конкретној ситуацији проценити да ли ће средства за везивање употребити и да ли ће то бити формацијска средства за везивање (лисице) или неко од наменских средстава за везивање, односно пластичне запреге.

Да би се извршило везивање потребно је лице довести у одговарајућу позицију за везивање. Довођење лица у позицију за везивање може се реализовати издавањем наређења, или употребом најчешће физичке снаге уколико лице пружа отпор. Лице које се везује може да сарађује или да не сарађује, односно пружа отпор или да изврши напад на полицијског службеника или неко друго лице. Ако лице не сарађује полицијски службеник ће прво морати да одбије напад или савлада отпор одговарајућим средством принуде да би могао да употреби средства за везивање. У случајевима када лице према коме се примењују полицијска овлашћења сарађује, полицијски службеник лакше ће и брже употребити средства за везивање када процени да су у датој ситуацији потребне.³⁴

Употребом средстава за везивање сматра се по правилу везивање руку лица испред или иза леђа, а ако није постигнута сврха везивања могуће је везати и ноге. Најчешће се у пракси лицу везују руке иза леђа јер се тиме отклањају многе опасности због смањене покретљивости тела лица. Полицијски службеник употребиће средства за везивање када спречава напад, отпор, бекство или самоповређивање лица.³⁵

Браву за деблокирање потребно је активирати ради избегавања наношења повреда лицу прекомерним стезањем лица које је везано. Дужност полицијског службеника је да проверава правилност стављених лисица на лицу.

Из наведеног можемо закључити да је полицијски службеник, приликом везивања, док је лице везано и након скидања средстава за везивање, оптерећен одговорношћу за безбедност лица које је везано. С обзиром да патролу полиције најчешће чине два полицијска службеника, која лице које је везано средствима за везивање, најчешће доводи службеним возилом, један полицијски службеник из патроле има обавезу и да поред поменуте одговорности води рачуна о безбедности лица које се доводи.

³⁴ Г. Вучковић, *Основна манипулација формацијским средствима за везивање – лисице*, Безбедност, Министарство унутрашњих послова, Београд, 2005, бр. 2, стр. 290.

³⁵ *Закон о полицији*, Службени гласник РС 87/18, чл. 114.

5.4. Ватрено оружје

Приликом обављања законом одређених послова полицијски службеници овлашћени су да употребе ватрено оружје у законом одређеним случајевима. Услови за употребу ватреног оружја прописани су у Закону о полицији као основном правном акту за поступање полицијских службеника, а детаљније су описани у Правилнику о полицијским овлашћењима. Употребом средства принуде-ватрено оружје, непосредно се угрожава живот и повређује телесни интегритет особе према коме је употребљено.

Право свакога на живот, слободу, личну безбедност прокламовано је у члану 3. Универзалне декларације о људским правима, док је у члану 6 Међународног пакта о грађанским и политичким правима наведено да свако људско биће има уређено право на живот и да оно мора да буде заштићено законом. Нико не сме бити самовољно лишен живота. Такође и Европска конвенција о људским правима у члану 2 нуди правне регулативе које се односе на заштиту права на живот. На основу међународних аката свака полиција у свету има задатак да штити животе људи, кроз покушаје да спрече свесно одузимање живота и као главни задатак имају откривање кривична дела где је као последица наступила смрт лица.

Полицијски службеници који примењују право морају стално изналазити решења за нестандартне проблеме који се појављују приликом обављања редовних задатака што је пре уметност схватања слова и духа закона, као и јединствених околности, одређеног проблема који треба размотрити. Од полицијских службеника се очекује да буду у стању да направе разлику између безбројних нијанси сивог.³⁶

Према Закону о полицији, полицијски службеник може употребити ватрено оружје само ако употребом других средстава принуде не може постићи законити циљ у извршењу задатка и када је апсолутно нужно да од себе или другог одбије истовремени противправни напад којим се угрожава његов живот или живот другог лица.

Противправним нападом сматра се онај напад којим се угрожава живот полицијског службеника или живот неког другог лица, а то је пре свега напад ватреним оружјем, имитацијом ватреног оружја, опасним оруђем или другим предметом и на други начин којим се угрожава живот полицијског службеника или другог лица.³⁷

³⁶ C. de Rover, *To Serve and to Protect*, International committee of the red cross, Geneva, 1998, стр. 267.

³⁷ Закон о полицији (Службени гласник РС 87/18, чл.124)

Уколико полицијски службеници, приликом обављања полицијских послова, дођу до сазнања која указују на то да ће лице према коме треба применити полицијска овлашћења пружати оружани отпор, пре примене полицијских овлашћења сачиниће план поступања којим се одређује потребан број полицијских службеника, наоружање, опрема, задаци и тактика поступања.

Полицијски службеник ће пре употребе ватреног оружја упозорити лице према коме исто намерава да употреби, са речима – "Стој, полиција, пуцаћу!". После датог упозорења, када околности за то допуштају и не угрожава се безбедност других лица, полицијски службеник може пуцањем у ваздух да упозори лице о намери да употреби средство принуде.³⁸

Под употребом ватреног оружја према животињама сматра се пуцање према животињама када од њих прети непосредна опасност да ће напасти живот или тело лица или када постоји опасност од угрожавања живота или здравља.³⁹

Када се говори о ватреном оружју које користе полицијски службеници, под тиме се, пре свега, подразумева кратко и дуго ватрено оружје које је прописано Уредбом о врстама наоружања и опреме полицијских службеника Министарсва унутрашњих послова. Под ватреним оружјем које полицијски службеник задужује, сматра се полуаутоматски пиштољ калибра најмање 9 милиметара и револвер калибра најмање 38 специјал које спадају у основно наоружање и репетирајуће, полуаутоматско и аутоматско кратко и дуго ватрено оружје калибра до 20 милиметара које спада у посебно наоружање којим се задужују посебне организационе јединице Министарства унутрашњих послова.⁴⁰

³⁸ *Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, Службени гласник РС бр. 115/14 чл.16.

³⁹ *Правилник о полицијским овлашћењима*, Службени гласник РС бр.41/19, чл.100.

⁴⁰ *Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, Службени гласник РС бр 115/14, чл.5.

6. Прекорачење и злоупотреба полицијских овлашћења

Познато је да у надлежност полиције спадају различити послови и задаци, за чије обављање полицијским службеницима стоје на располагању бројна овлашћења, од давања упозорења па све до употребе ватреног оружја. Природа тих овлашћења у великој мери је одређена условима под којима се она примењују, што обично подразумева тренутну, односно одговарајућу реакцију на самом месту догађаја. Применом већине полицијских овлашћења озбиљно се задире у права и слободе лица према коме се полицијско овлашћење примењује. Ове околности стварају ризике од прекорачења овлашћења и прилике за њихову злоупотребу.

Панч је дефинисао злочине полиције као поступање које се састоји у злоупотреби полицијских овлашћења, односно њиховој употреби у сврхе које нису везане за службу, већ је њихов циљ извршење кривичног дела.⁴¹

Чињеница је да злочини полиције настају као последица прекорачења, односно злоупотребе полицијских овлашћења. Сматра да је полицијски службеник прекорачио овлашћење када га није употребио на законом прописан начин. Упркос томе што правни основ за примену полицијских овлашћења мора бити довољно еластичан, неопходно је да он истовремено буде омеђен јасним границама како би се спречило слободно тумачење и примена овлашћења по личном нахођењу одређеног полицијског службеника. Према овоме, прекорачење би се могло тумачити и као примена овлашћења која је преко прописане границе, односно у обиму већем од дозвољеног и прописаног Законом о полицији.⁴²

Полицијска овлашћења морају бити употребљена у сврхе за које су и намењена.

Према томе, овлашћење је употребљено када његовом применом полицијски службеник не делује у интересу службе већ поступа најчешће у свом интересу.

Важно је истаћи да злоупотреба овлашћења представља намерно кршење правила, тако да сам чин злоупотребе треба посматрати искључиво као плод умишљаја, за разлику од прекорачења овлашћења, које може и често јесте последица нехата.⁴³

У литератури се често помиње појам полицијске девијантности који се односи на сва понашања полицијских службеника која су у супротности са Кодексом полицијске

⁴¹ М. Punch, *Police Corruption – Deviance, Reform and Accountability in policing*, London 2009, 31.

⁴² Б. Милосављевић, *Наука о полицији*, Београд 1997, 604.

⁴³ Д. Јовашевић, *Кривична дела корупције*, Београд 2009, 45.

етике, и којима полицијски службеник врши злоупотребу овлашћења чиме значајно нарушава углед Министарства унутрашњих послова. Једна од најчешћих подела, полицијске девијације разврстава у две групе. Прва група односи се на професионалне девијације, односно девијантно понашање извршено током обављања уобичајених активности, а које се односи на кршење смерница полицијске организације, чија је сврха дефинисање прописног понашања и корупција полиције која се односи на злоупотребу службене дужности ради стварне или очекиване материјалне награде или добити. Друга група односи се на злоупотребу ауторитета, односно било који чин полицајца, чији је циљ да повреди, увреди или погази људско достојанство као и да доведе до осећаја инфериорности или прекрши полицијско право, а јавља се у три основна вида: физичко злостављање (бруталност и насилничко понашање); психичко злостављање (вербалне увреде, уцене и претње) и кршење правила предкривичног поступка (незаконита хапшења, саслушања и прислушкивања).⁴⁴

Када се говори о „рђавом“ понашању припадника полиције, у пракси, највећи значај придаје се физичком насиљу, односно претераној употреби силе, која укључује примену знатно веће силе него што је потребно за успешно извршење задатка и коруптивном понашању полицијских службеника.⁴⁵

⁴⁴ T. Barker, D. Carter, “A Typology of Police Deviance” – in: *Police Deviance* (eds. T. Barker, D. Carter), Cincinnati 1994, 6.

⁴⁵ D. Champion, *Police Misconduct in America*, Santa Barbara 2001, 43.

6.1. Насилничко понашање полицијских службеника

Приликом примене полицијских овлашћења, када је дозвољени ниво силе прекорачен онда више не можемо говорити о легалном већ о противправном поступању, тачније прекомерној сили.⁴⁶

За разумевање „полицијског насиља“ неопходно је размотрити границе до којих се употреба средстава принуде сматра разумном, а чијим прекорачењем се она треба тумачити као претерана, а самим тим и као насилничко понашање. У објашњењу незаконите употребе силе многи аутори позивају се на принцип сразмерности, као на пример Адамс, који истиче да интензитет употребљене силе треба бити пропорционалан претњи и ограничен на најмању количину која је неопходна за остваривање легитимне полицијске акције.⁴⁷

Одређивање распона у примени средстава принуде не даје полицијским службеницима јасне индикације како да поступају у свакој прилици у којој се нађу, али им може помоћи да прилагоде различите нивое силе групама проблемских ситуација, чиме сам распон представља смерницу у коришћењу расположивих средстава принуде.

У Закону о полицији у члану 65 наглашено је да приликом примене полицијских овлашћења полицијски службеник ће поступити у складу са законом и другим прописом, као и да ће поштовати стандарде постављене Европском конвенцијом за заштиту људских права и основних слобода, принципима Уједињених нација о употреби силе и ватреног оружја од стране службених лица која спроводе закон, Европским кодексом полицијске етике и другим међународним актима који се односе на полицију. Даље у члану 68 наводи се да примена полицијског овлашћења не сме да изазове веће последице од оних које би наступиле да полицијско овлашћење није примењено, као и да ће се између више полицијских овлашћења применити оно којим се задатак може извршити са најмање штетних последица и за најкраће време. "Приликом примене средстава принуде настојаће се да њихова употреба буде поступна, односно од најлакшег према тежем средству принуде, уз минимум неопходне силе."⁴⁸

⁴⁶ L. Miller, „Good Cop – Bad Cop: Problem Officers, Law Enforcement Culture and Strategies for Success“, *Journal of Police and Criminal Psychology* 2/2004, 31.

⁴⁷ K. Adams, „Measuring the Prevalance of Police Abuse of Force“ – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force*, (eds. W.A. Geller, H. Toch.), New Haven 1996, 63.

⁴⁸ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.65-68.

Једна од најзначајнијих подела је она коју је извршио Ворден који је поделио „полицијско насиље“ у две основне групе: 1) прекомерна сила- коришћење више силе него што је разумно и неопходно; 2) непотребна сила- коришћење силе у ситуацијама где то уопште није потребно.⁴⁹

Колико је употреба силе у раду полиције сложена појава најбоље сведочи чињеница да је у многим околностима граница између прописне и непрописне силе замућена. Поред појма "полицијско насиље", све више се користи и термин "полицијска бруталност". Полицијску бруталност Фајф објашњава као намерно коришћење прекомерне силе од стране припадника полиције, чиме свесно прекорачују границе својих овлашћења.⁵⁰

Док непотребна сила прекорачења представља резултат нехотичне грешке полицијског службеника, јер иако легитимно употребљена у време интервенције, сила се могла избећи да је полицајац био способан да спречи потенцијално насилан сукоб, бруталност подразумева свесно кршење дозвољених граница у намери да се нека особа физички повреди, чиме овај поступак представља посебан вид злостављања. Приликом сагледавања „полицијског насиља“ највећу пажњу треба посветити случајевима у којима је поступањем полиције проузрокована смрт лица према коме је сила коришћена.⁵¹

Постоје бројни начини да се објасни узрок полицијског насиља и да се продре у личност полицијског службеника. Поставља се питање да ли је насилничко понашање последица осећаја моћи који неки припадници полиције почну да осећају, или је то можда последица одавања пороцима попут коцкања и алкохолизма. Неки истраживачи узрок траже у емоцијама полицијских службеника и њиховом афективном реаговању на стрес и фрустрације, сматрајући да су они увек спремни за одређену акцију и деловање.

Упркос покушајима да се концепт полиције у локалној заједници развије у нашој држави, многи припадници полиције заправо су и даље заговорници популарне стратегије проактивног деловања, које у себи садрже примесе традиционалног репресивног приступа, а као типичан пример издваја се стратегија нулте толеранције.

⁴⁹ R. Worden, *The Causes of Police Brutality: Theory and Evidence on Police Use of Force* – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force* (eds. W.A. Geller, H. Toch), New Haven 1996, 32.

⁵⁰ J. Fyfe, „Training to reduce Police-Civilian Violence” – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force*, (eds. W.A. Geller, H. Toch), New Haven 1996, 165.

⁵¹ D. Brinks, *The Judicial Response to Police Killings in Latin America: Inequality and the Rule of Law*, New York 2008, 42.

Као његову највећу предност заговорници оваквог приступа у раду полиције наводе смањење криминалитета. Тако на пример, шеф њујоршке полиције Братон навео је да је у временском периоду од 1994 до 1996. године, када је стратегија нулте толеранције била званично на снази, на подручју града Њујорка стопа криминалитета смањена за 37%, а само стопа убистава за 50%.⁵²

Међутим, веома је тешко доказати и тврдити да стратегија нулте толеранције чини заједницу безбеднијом и овакав приступ може имати застрашујући ефекат.

Мерес и Кахан сматрају да одлуке као што су увођење "полицијског часа" могу ојачати норме против криминала, али и упозоравају да такве праксе истовремено могу поткопати норме придржавања закона и његовог поштовања уколико у одређеној држави постоје нестабилне институције и корумпиран систем власти.

Када се разматра став грађана према полицијском насиљу, разлике у реакцијама су веће између оних који су насиље трпели и оних над којима полицијска сила никад није била примењивана. Такође, разлике се очекују и међу грађанима који не учествују у конкретном догађају, већ са стране посматрају интервенцију, а посебно између оних који конкретну ситуацију оцењују „из прве руке“ и грађана који свој суд стварају на основу медијске слике. Ово је посебан проблем у државама чије су институције органа власти слабе и где може доћи до страног мешања како би грађани предузели мере да се боре за своја права и самим тим придавали већи значај сваком поједином случају приказаног полицијског насиља у медијима, које су спремни да осуде иако нису били присутни на месту догађаја.

На полицијске службенике ствара се додатан притисак због претеране медијске пажње, новинари често траже грешку, док се о броју решених кривичних дела не говори.

Реакција грађана на полицијско насиље такође варира и у зависности од расне и етничке припадности, као и њиховог социјалног статуса. Занимљива појава, јесте подела на „добре жртве и „лоше жртве“ чија заступница Кетрин Расел-Браун сматра како грађани не посматрају све жртве злостављања полиције на саосећајан начин, већ заправо да такав третман има само „добра жртва“ - она је запослена, завршила је средњу школу, нема претходни кривични досије, о њој комшије и колеге причају добро и према полицији делује неугрожавајуће.

⁵² W.J. Bratton, „Crime is Down in New York City: Blame the Police” – in: *Zero Tolerance: Policing a Free Society* (ed. N. Dennis), London 1997, 29

Сама чињеница да се већина грађана могу идентификовати са овим појединцима доприноси саосећању и разумевању њихових патњи, док појачава осуду конкретног полицијског поступка. Можемо закључити како ће грађани исказати мање саосећања према жртвама полицијског злостављања који имају лошу репутацију у друштву.⁵³

⁵³ K. Russell-Brown, *Underground Codes – Race, Crime and Related Fires*, New York 2004, 61.

6.2. Коруптивно понашање полицијских службеника

Спремност за кршење прописа није једнако заступљена међу свим полицијским службеницима, што говори да фактори личности играју значајну улогу у настанку корупције.

Да ли ће се неки појединац понашати коруптивно зависи првенствено од његове личности, односно од тога да ли поседује неколико личних обележја, а пре свих, висок степен моралности и елементарно поштење. Ове особине представљају значајне предуслове за отклањање коруптивних намера и спречавање развијања склоности неког појединца ка коруптивном понашању док одсуство таквих врлина чини лични интегритет и морал једне особе порозним, појачавајући истовремено њену мотивисаност за упуштање у коруптивне трансакције.⁵⁴

Као једна од пожељних особина припадника полиције често се помиње и самоконтрола. У неким истраживањима, утврђено је постојање везе између ниске самоконтроле и коруптивног понашања припадника полиције, што није нужан показатељ да тај фактор повећава извесност корупције.

Голдстин тврди да када једном приме мито полицајци могу постати 'овисни' о додатним приходима у складу с којима и троше новац, Па тако неки полицајци чак могу постати и агресивни тражећи прилике за корупцију.⁵⁵

Како би се превентивно деловало на појаву корупције потребно је посветити већу пажњу селекцији кандидата током које посебно мора да се инсистира на задовољењу елементарног поштења кандидата за пријем у полицијску службу, чак и кад је процес регрутовања диктиран различитим притисцима због тога што ће цена пропуста направљених током селекције кад тад доћи на наплату.

Чак и да је селекција кандидата успешно спроведена, не треба изгубити из вида вероватноћу да полицијски службеник може развити склоност ка корупцији током рада у полицијској служби, што је засновано на претпоставци да полицијски службеници улазе у службу „морално чисти“, а да по пријему пролазе кроз процес укључивања у корупцију. Поред могуће коруптивне средине, сматра се да незадовољство појединца на

⁵⁴ Б. Симоновић, „Сузбијање корупције у полицији и осталим државним органима“, *Ревиија за криминологију и кривично право* 3/2009, 202.

⁵⁵ C.M. Donner, W.G., Jennings, „Low Self-Control and Police Deviance: Applying Gottfredson and Hirschi's General Theory to Officer Misconduct“, *Police Quarterly* 3/2014, 216.

радном месту може проузроковати, пре свега, демотивисаност и цинизам као и коруптивно понашање. Посебан извор незадовољства представља лош материјални положај, који се најчешће наводи као директан узрок коруптивног понашања.⁵⁶

С обзиром да је познато да корупција има висок индекс прикривања, може се рећи да „битан подстицај за корупцију представља чињеница да је ризик њеног откривања и пријављивања по правилу низак.“⁵⁷

Поред тешкоћа у спровођењу надзора, развоју корупције могу допринети и пропусти у самом систему контроле. Посебан проблем представља чињеница да се механизми контроле корупције усмеравају према полицијским службеницима на терену, док се службеницима вишег ранга често даје повлашћен третман или се њихово неетичко понашање „гура под тепих“. Од свих пропуста унутрашњег система контроле највећи допринос корупцији има прикривање постојање ове појаве.

У извештају „Моленове комисије“ се наводи: „Опирање да се открије и ефикасно испита корупција у полицији заразило је цео апарат за борбу против корупције.“⁵⁸

⁵⁶ S. Rouz-Ejkerman, *Корупција и власт- узроци, последице и реформа*, Београд 2007, 72.

⁵⁷ Б. Симеуновић-Патић, „Криминолошки осврт на проблем корупције у јавној управи“ – у: *Корупција у јавној управи* (ур. Ђ. Ђорђевић), Београд 2011, 39.

⁵⁸ S. Kutnjak Ivković, T. O'Connor, “The Bosnian Police and Police Integrity: A Continuing Story”, *European Journal of Criminology* 4/2005, 440.

7. Контрола рада полиције

Контрола рада полиције веома је важна ради превентивног одвраћања запослених у Министарству унутрашњих послова од злоупотребе полицијских овлашћења. Она може бити спољашња и унутрашња. У Закону о полицији у члану 221 наведено је да се спољашња контрола врши од стране Народне скупштине, Владе РС, судова, јавног тужилаштва, омбудсмана, Повереника за информације од јавног значаја и заштиту података личности и Државне ревизорске институције.

Унутрашњу контролу полиције врши Сектор унутрашње контроле, чији је основни задатак да обавља контролу законитости рада полицијских службеника, као и других запослених у Министарству. Посебан акценат односи се на поштовање људских и мањинских права и слобода при извршавању службених задатака. Сектор унутрашње контроле може да поступа по сопственој иницијативи, на захтев надлежног јавног тужиоца, на основу прикупљених обавештења, обраћања запослених у Министарству, грађана и правних лица. Контролу рада сектора унутрашње контроле врши министар.⁵⁹

Као инструменте ради спровођења превентивне контроле и сузбијање корупције Сектор унутрашње контроле примењује тест интегритета, спроводи анализу ризика од корупције и врши проверу промене имовног стања. Тест интегритета као оперативна мера представља тајно прикупљање података ради превенције од корупције у полицији и представља симулирање реалне ситуације сличне оним у стварности које се односе на активности тестираног полицијског службеника, коју је тестирани дужан да решава како би се увидела његова реакција у конкретној ситуацији, без неког претходног обавештења подручне јединице у којој тестирани полицијски службеник ради. инструмент који се, такође, користи за спровођење превентивне контроле унутар полиције јесте анализа ризика од корупције коју врши Сектор унутрашње контроле у сарадњи са Агенцијом за борбу против корупције.⁶⁰

⁵⁹ Закон о полицији, Службени гласник РС 87/18, чл.221-226.

⁶⁰ Закон о полицији, Ibid, чл 232а-232б.

8. Закључак

С обзиром на све већи број случајева у којима је у јавности представљена незаконита примена полицијских овлашћења, потребно је подићи знање и свест полицијских службеника о важности придржавања Закона о полицији и Правилника о полицијским овлашћењима. Правилник о полицијским овлашћењима, који је последњи објављен у јуну месецу 2019. године представља резултат вишегодишњег искуства проблема која се тичу недовољно прецизног објашњења у закону што је имало за резултат да у многим ситуацијама полицијски службеник није у стању да процени да ли може и треба да примени конкретно полицијско овлашћење. Веома је важно детаљно познавање овог Правилника од стране полицијских службеника који директно поступају на терену јер често једна реч у члану закона може бити кључна и од крајњег значаја приликом оцењивања оправданости употребе полицијских овлашћења. Полицијски службеници су под све већим притиском јавности, стога је веома важно да буду свесни сваког свог поступања у свакој ситуацији. Цена за незнање може скупо да се плати и доведе до нарушавања угледа полиције. Све је већи јаз између полицијских службеника и грађана што захтева веома велико стрпљење и промишљеност полицијског службеника. Систем контроле рада полиције представља веома важно средство превенције и спречавања злоупотребе полицијских овлашћења. Та контрола мора бити правична и једнака према полицијским службеницима која раде на терену, исто као и према осталим радницима у Министарству унутрашњих послова.

9. Литература

Домаћи извори

1. Драгишић, З., Радивојевић, К. (2014). *Безбедносни менаџмент*. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности
2. Кесић, З., (2018). *Полицијска бруталност и тортура*. Београд: Криминалистичко-полицијска академија – Журнал за криминалистику и право
3. Симић, Б., Никач, Ж. (2010). *Развој полицијске организације од традиционалне ка савременој у функцији сузбијања криминалитета*. Београд: НБП: Наука–безбедност–полиција, Вол. 14, бр. 3, 2010
4. Маслеша, Р., (2008). *Полиција и друштво*. Приштина: Универзитет у Приштини – Факултет криминалистичких наука
5. Драгишић, З., (2011). *Систем националне безбедности Републике Србије*. Београд: Универзитет у Београду – Факултет безбедности
6. Милосављевић, Б., (1997). *Наука о полицији*. Београд: Полицијска академија
7. Ђ. Амановић., (2003). *Теоријски основ употребе силе и ватреног оружја*, Безбедност, Министарство унутрашњих послова, Београд
8. М. Благојевић, М. Допсај, Г. Вучковић., (2006). *Специјално физичко образовање I*, Полицијска академија, Београд
9. Г. Вучковић.,(2005). *Основна манипулација формацијским средствима за везивање – лисице*, Безбедност, Министарство унутрашњих послова, Београд
10. Д. Јовашевић, (2009). *Кривична дела корупције*, Београд
11. Б. Симоновић, (2009). „Сузбијање корупције у полицији и осталим државним органима“, *Ревија за криминологију и кривично право*
12. Б. Симеуновић-Патић,(2011). „Криминолошки осврт на проблем корупције у јавној управи“ – у: *Корупција у јавној управи* (ур. Ђ. Ђорђевић), Београд

Страни извори

1. Mawby, R.I., (1990). *Comparative policing issues: The British and American System in International Perspective*. London: Unwin Hyman
2. C. de Rover., (1998). *To Serve and to Protect*, International committee of the red cross, Geneva
3. M. Punch, (2009). *Police Corruption – Deviance, Reform and Accountability in policing*, London
4. T. Barker, D. Carter.,(1994). “A Typology of Police Deviance” – in: *Police Deviance* (eds. T. Barker, D. Carter), Cincinnati
5. D. Champion, (2001). *Police Misconduct in America*, Santa Barbara
6. L. Miller,(2004). „Good Cop – Bad Cop: Problem Officers, Law Enforcement Culture and Strategies for Success“, *Journal of Police and Criminal Psychology*
7. K. Adams,(1996). „Measuring the Prevalance of Police Abuse of Force” – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force*
8. R. Worden,(1996). The Causes of Police Brutality: Theory and Evidence on Police Use of Force – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force* (eds. W.A. Geller, H. Toch), New Haven 1996
9. J. Fyfe,(1996). „Training to reduce Police-Civilian Violence” – in: *Police Violence: Understanding and Controlling Police Abuse of Force*, (eds. W.A. Geller, H. Toch), New Haven
10. D. Brinks,(2008). *The Judicial Response to Police Killings in Latin America: Inequality and the Rule of Law*, New York 2008
11. W.J. Bratton,(1997). „Crime is Down in New York City: Blame the Police” – in: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*
12. K. Russell-Brown,(2004). *Underground Codes – Race, Crime and Related Fires*, New York
13. C.M. Donner, W.G., Jennings,(2014). „Low Self-Control and Police Deviance: Applying Gottfredson and Hirschi’s General Theory to Officer Misconduct“, *Police Quarterly*
14. S. Kutnjak Ivković, T. O'Connor,(2005). “The Bosnian Police and Police Integrity: A Continuing Story”, *European Journal of Criminology*

Правни извори

1. *Закон о полицији* („Службени гласник РС" бр. 87/18)
2. *Правилник о полицијским овлашћењима* („Службени гласник РС" бр 41/19)
3. *Правилник о начину и условима примене полицијских овлашћења према малолетним лицима*, („Службени гласник РС" бр. 82 од 27. новембра 2019.)
4. *Правилник о условима које треба да испуне просторије за задржавање лица*, („Службени гласник РС" бр.34, од 4.маја 2018.)
5. *Правилник о техничким обележјима и начину употребе средстава принуде*, („Службени гласник РС" бр. 115/14 чл.16.)

Интернет извори

1. <http://www.mup.gov.rs/>